

KIRJALLINEN KYSYMYS 259/2002 vp

Parisuhteen rekisteröinnin tasa-arvoa lisäävä vaikutus

Eduskunnan puhemiehelle

Maaliskuun alussa voimaan tulleen nais- ja miesparien parisuhdelain on sanottu takaavan samat oikeudet ja velvollisuudet kuin avioliitonkin. Näin asia ei kuitenkaan ole. Vaikka laki lähtee siitä, että rekisteröityä parisuhdetta koskevat samat lait ja asetukset kuin avioliittoa, niin työ- ja virkaehtosopimuksia se ei koske. Myös yksityinen liikkeenharjoittaja voi tarjota avioliitossa oleville ja rekisteröidyssä parisuhteessa oleville erilaiset edut. Esimerkiksi vakuutusyhtiöiden aviopuolisoita koskevat edut eivät automaattisesti koske rekisteröityjä pariskuntia.

Julkisuudessa olleiden tietojen mukaan suurin kuntatyönantaja, Helsingin kaupunki, on sitä mieltä, että rekisteröity parisuhde ei anna niitä perhe-etuuksia, jotka avioliitto antaa. Vaikka virkaehtosopimuksen mukaan oma vihkiäispäivä ja puolison hautajaispäivä ovat palkallisia vapapäiviä, nämä edut koskevat vain heteropareja.

Naispareja ja miespareja ei myöskään koske työnantajan ryhmähenkivakuutus. Kunnan palveluksessa olleen aviopuoliso saa puolisonsa kuoltua vakuutusrahat, rekisteröity puoliso taas ei.

Parisuhdelakia valmisteelleen oikeusministeriön lainsäädäntöneuvoksen Desiree Söderlundin mukaan eriarvoiselle menettelylle ei ole juriidista estettä, koska laki viittaa vain avioliittolaikiin eikä siinä erikseen mainita, että työehtosopimuksia pitäisi muuttaa. Vuonna 1995 uudistettu perustuslaki kuitenkin kieltää syrjinnän perhesuhteiden perusteella.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Parisuhteen rekisteröinnin tarkoituksena oli poistaa nais- ja miesparien epätasa-arvoinen kohtelu heteropareihin verrattuna. Nyt näyttää siltä, että eriarvoisen kohtelu poistui vain osittain ja suuria ongelmia jäi jäljelle. Toteutuuko hallituksen mielestä nyt lain tavoitteena ollut tasa-arvo ja

aikooko hallitus tehdä asialle jotain?

Helsingissä 19 päivänä maaliskuuta 2002

Annika Lapintie /vas

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Rouva puhemies, olette toimittanut valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi kansanedustaja Annika Lapintien /vas näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 259/2002 vp:

Parisuhteen rekisteröinnin tarkoituksena oli poistaa nais- ja miesparien epätaasa-arvoinen kohtelu heteropareihin verrattuna. Nyt näyttää siltä, että eriarvoisen kohtelu poistui vain osittain ja suuria ongelmia jäi jäljelle. Toteutuuko hallituksen mielestä nyt lain tavoitteena ollut tasa-arvo ja

aikooko hallitus tehdä asialle jotain?

Vastauksena kysymykseen esitän kunnioittavasti seuraavaa:

Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain (parisuhdelaki, 950/2001) 8 §:n mukaan laissa tai asetuksessa olevaa säännöstä, joka koskee avioliittoa, sovelletaan myös rekisteröityyn parisuhteeseen. Avioliittojen ja rekisteröityjen parisuhteiden yhtäläinen kohtelu koskee siten kaikkia laissa tai asetuksessa säänneltyjä tilanteita, jollei nimenomaisesti toisin säädetä. Parisuhdelaissa ei sitä vastoin ole säännöksiä, joilla olisi puututtu sopimuksissa, esimerkiksi työ- tai virkaehtosopimuksissa, vakuutusopimuksissa ja valmismatkasopimuksissa oleviin ehtoihin. Sen vuoksi on mahdollista, ettei rekisteröityjä parisuhteita toistaiseksi oteta huomioon näissä sopimuksissa tai niiden taustalla olevissa vakioehdoissa. Tästä voi sopimusta kirjaimellisesti tulkittaessa aiheutua avioparien ja rekisteröityjen parien erilaista koh-

telua. Oikeusministeriön käsityksen mukaan tässä ei ole kysymys siitä, että avioparit ja rekisteröidyt parit olisi tarkoitettu asettaa toisistaan poikkeavaan asemaan, vaan siitä, että sopimusehtoja ei kaikilta osin ole ehditty muuttaa siten, että uusi oikeudellinen instituutio, rekisteröity parisuhde, otettaisiin niissä huomioon.

Parisuhdelaissa omaksutulle ratkaisulle on olemassa perusteet. Jos olisi valittu toinen ratkaisu, se olisi merkinnyt sitä, että lainsäädännöllä olisi taannehtivasti puututtu voimassa oleviin sopimussuhteisiin. Tällainen sopimusvapauteen puuttuminen olisi saattanut johtaa ongelmiin perustuslain kannalta, sillä sopimusvapaus saa tiettyssä määrin suojaa omaisuuden suojaa koskevan perustuslain 15 §:n kautta. Lainsäätäjän puuttuminen sopimusvapauden piirissä oleviin asioihin olisi ollut myös tarpeettoman voimakas toimenpide, sillä oli aihetta olettaa, että lainsäädännön muuttuminen tullee asianmukaisesti ottamaan huomioon työmarkkinoilla ja liike-elämässä harjoitettavassa joukkomittaisessa sopimustoiminnassa. Esimerkiksi työ- ja virkaehtosopimusten osalta lainsäädännön muuttuminen voidaan ottaa huomioon kesken sopimuskaudenkin neuvottelemalla sopimusosapuolten kesken yhteisestä tulkinnasta.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Kun työnantajana oleva julkisen vallan edustaja tulkitsee työ- tai virkaehtosopimusta, perustuslain 22 §:n säännös on otettava huomioon. Mainitun säännöksen ja perusoikeusmyönteisen tulkinnan periaatteen mukaista olisi, että aviopuolisoita koskevan sopimusehdon katsotaan analogisesti soveltuvan myös rekisteröidyn parin osapuoliin, jollei ole painavia vastasyitä menetellä toisin. Helsingin kaupunki, johon

kysyjä kysymyksensä perusteluissa viittaa, onkin julkisuudessa olleiden tietojen mukaan näin menetelty.

Rekisteröidystä parisuhteesta annettu laki on merkittäväällä tavalla edistänyt ihmisten yhdenvertaisuutta turvatessaan ihmisille pääsyn perhelainsäädännön ja perheellisuuden huomioon ottavan lainsäädännön piiriin sukupuolisesta suun-

tautumisestaan riippumatta. Oikeusministeriön käsityksen mukaan on edelleen perusteltua olettaa, että työmarkkinoiden osapuolet ja joukkomittaisia vakiosopimuksia käyttävä liike-elämä omin toimenpitein muuttavat sopimusehtonsa sellaisiksi, ettei aviopareja ja rekisteröityjä pareja perusteettomasti aseteta toisistaan poikkeavaan asemaan.

Helsingissä 9 päivänä huhtikuuta 2002

Oikeusministeri Johannes Koskinen

Till riksdagens talman

I det syfte 27 § riksdagens arbetsordning anger har Ni, Fru talman, till behöriga medlem av statsrådet översänt följande av riksdagsledamot Annika Lapintie /vänst undertecknade skriftliga spörsmål SS 259/2002 rd:

Syftet med registrering av partnerskap var att undanröja olika behandling av par av samma kön i jämförelse med heterosexuella par. Nu verkar det som om den ojämlika behandlingen undanröjdes bara delvis och att stora problem kvarstår. Anser regeringen att den lika-behandling som var syftet med lagen nu förverkligas och

ämnar regeringen göra något åt saken?

Som svar på detta spörsmål får jag vördsamt anföra följande:

Enligt 8 § lagen om registrerat partnerskap (partnerskapslagen, 950/2001) tillämpas en bestämmelse som gäller äktenskap i en lag eller en förordning också på registrerat partnerskap. Äktenskap och registrerade partnerskap skall således behandlas lika i alla i lag eller förordning reglerade situationer, om inte något annat uttryckligen föreskrivs. I partnerskapslagen finns däremot inte bestämmelser genom vilka man skulle ingripa i villkor som ingår i avtal, till exempel kollektiv- eller tjänstekollektivavtal, försäkringsavtal eller paketreseavtal. Därför är det möjligt att registrerade partnerskap fortfarande inte beaktas i dessa avtal eller de standardvillkor som de baserar sig på. En bokstavlig tolkning av ett sådant avtal kan leda till att gifta par och registrerade par behandlas olika. Enligt justitieministeriets uppfattning är det i sådana fall inte fråga om

att avsiktligt ge gifta par och registrerade par olika ställning utan om att avtalsvillkoren inte till alla delar hunnit ändras så att den nya rättsliga institutionen, det registrerade partnerskapet, skulle beaktas i dem.

Den lösning som valts i partnerskapslagen är befogad. En annan lösning hade betytt att man genom lagstiftningen skulle ha ingripit retroaktivt i gällande avtalsförhållanden. Ett sådant ingrepp i avtalsfriheten hade kunnat leda till problem i förhållande till bestämmelserna i grundlagen, eftersom avtalsfriheten får visst skydd genom 15 § grundlagen som gäller egendoms-skydd. Ett ingrepp från lagstiftarens sida i frågor som hör till avtalsfriheten hade också varit en onödigt kraftig åtgärd, eftersom det fanns skäl att tro att ändringen i lagstiftningen skulle komma att beaktas på ett behörigt sätt i massavtalsverksamheten på arbetsmarknaden och i affärslivet. När det gäller till exempel kollektiv- och tjänstekollektivavtal kan ändringar i lagstiftningen beaktas även under avtalsperioden genom att avtalsparterna kommer överens om en gemensam tolkning.

Enligt 22 § grundlagen skall det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. När en arbetsgivare som företräder den offentliga makten tolkar kollektiv- eller tjänstekollektivavtal måste den beakta bestämmelsen i 22 § grundlagen. Det vore förenligt med innehållet i nämnda bestämmelse och den tolkningsprincip som betonar de grundläggande rättigheterna att anse ett avtalsvillkor som gäller makar vara analogiskt tillämpligt också på parterna i ett registrerat partnerskap, om det inte finns vägande skäl för att förfara på något annat sätt. Helsingfors stad, som det hänvisas till i spörsmålets motiv,

har också enligt de uppgifter som fått offentlig-
het förfarit på detta sätt.

Lagen om registrerat partnerskap har på ett be-
tydande sätt främjat människornas likställdhet
genom att trygga deras möjligheter att höra till
tillämpningsområdet för familjelagstiftningen
och den lagstiftning som beaktar familjetillhörig-

het oberoende av sexuell läggning. Enligt justi-
tieministeriets uppfattning är det fortfarande be-
fogat att anta att arbetsmarknadsparterna och af-
färlivet, där kollektivavtal med standardvillkor
är vanliga, genom egna åtgärder ändrar sina av-
talsvillkor så att gifta par och registrerade par
inte grundlöst ges olika ställning.

Helsingfors den 9 april 2002

Justitieminister Johannes Koskinen